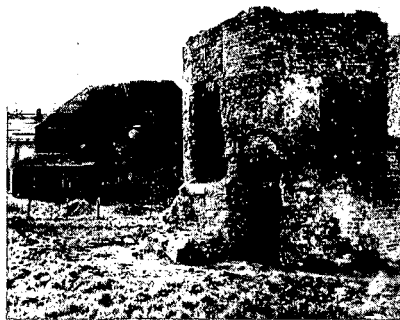

Treurnis over verdwijnen Swanenburgtoren vooral demonstratie van onmacht

Het is droevig en misschien onvoorstelbaar, maar er zijn nu eenmaal mensen die doelbewust meewerken aan de ondergang van een monument. Als slopen taboe is, kan uitblijven van onderhoud hetzelfde effect hebben. En als de ondergang niet snel genoeg gaat, kan het verval een handje geholpen worden. Zo'n situatie doet zich voor in het Oostgelderse *Megchelen* (gem. *Gendringen*).

Wie de ontwikkelingen van de laatste zeventien jaar volgt rond de schamele torenresten van het begin 1900 gesloopte kasteel *De Swanenburg* blijft omzien in verwondering. Van het 16de eeuwse torentje van de voorburch restte na de Tweede Wereldoorlog nog minstens zeven opgaande meters in de rondte (met een middellijn van 5,70 m). De steenklomp die thans nog boven het maaiveld uitsteekt is niet meer dan enkele turven hoog.

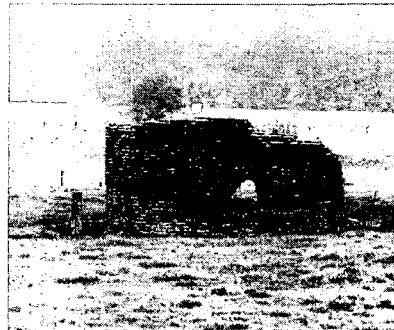
Het stelselmatig afkalven begon in de jaren zeventig. Daarvoor vielen

Het torentje in 1973

wel eens 'n paar steentjes op de grond, maar geen meters muur. Boze opzet wordt door velen verondersteld. Omwonenden houden het nog op vermoedens, de Oudheidkundige Vereniging 'Gemeente Gendringen' gaat vele stapjes verder. In woord en geschrift gaat de beschuldigende vinger al jaren in de richting van de eigenaar.

Toch ontbreekt blijkbaar het keiharde bewijs, of degenen die de eigenaar 'in het geniep' hebben zien breken en puin ruimen durven de daad niet bij het woord te voegen en

Het torentje nu (foto Henk Westerveld)

een aanklacht in te dienen. Alle klagers weten dat een (rijks)monument niet zonder toestemming gesloopt mag worden, maar als puntje bij paaltje komt, blijven de beschuldigingen steken in de afzwakende 'lijkt' of 'zou'-formulering.

'Koeien de schuldigen'

De eigenaar begrijpt niet dat er zoveel drukte gemaakt wordt om een stukje steen. Als het niet om kwajongens gaat, zo laat hij in de plaatselijke pers weten, zouden het ook nog de koeien kunnen zijn die langs de stenen schuren (schurken) en aldus de opstal een kopje kleiner maken.

De eigenaar is boer en beschouwt de van rijkswege beschermde ruïne als een ongewenste enclave temidden van zijn landerijen. Dat de overheid enige invloed heeft op zijn grond is voor hem onverteerbaar. Bovendien staan de torenresten volgens hem het vee in de weg. De koeien halen hun huid open aan de brokkelige uitsteeksels en dat zou toch niet mogen.

Boer *A.H. Mijnen*, want om hem gaat het, heeft al heel wat aangedragen om het laatste restant van de in 1411 voor het eerst genoemde Swanenburg van de monumentenlijst afgevoerd te krijgen. Maar, tot nu toe tevergeefs. Rijksoverheid en de inmiddels opgeheven Gelderse Monumentencommissie hielden het been stijf. Maar als het huidige 'onverklaarbare' verval zich in hetzelfde tempo blijft voltrekken is er binnen enkele jaren zelfs geen steenklomp meer. *Mijnen* weet zogenaamd van de prins geen kwaad, maar laat wel doorschemeren dat de huidige ontwikkeling hem niet onwelkom is.

Actie

De Oudheidkundige Vereniging 'Gemeente Gendringer' ziet de ontluistering met lede ogen aan. Er is aan de bel getrokken bij de gemeente *Gendringen*, de *minister van WVC* en de *Bond Heemschut*. Het resultaat is nihil omdat zonder medewerking van de eigenaar niets kan worden afgedwongen.

De gemeente Gendringen erkent medeschuld aan het verval door het uitblijven van gemeentelijk toezicht op de instandhouding van het monument. Maar de huidige staat is inmiddels zo desolaat dat de gemeente en de lokale monumentencommissie

Secretariaat:
Korenmetershuis
Nieuwezijds Kolk 28
tel. 020-225292
ledenadm.: 230994

Vereniging tot bescherming van cultuurmonumenten in Nederland

Het aan ommezijde vermeld nieuw lid wordt opgegeven door:

Naam:

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Geeft u dit lidmaatschap kado? Ja/Nee*

* Omcirkelen wat u wenst

Postzegel
niet nodig

bon uitknippen en in enveloppe
zonder postzegel opsturen naar:

Bond Heemschut
Antwoordnr. 3808
1000 PB Amsterdam

het zonde vinden om er zich thans nog druk over te maken, laat staan er een cent voor opzij te leggen. De gemeente vindt reddingspogingen vruchteloos, zolang de eigenaar volhardt in zijn afwerende opstelling.

Het ministerie van WVC kaatst de bal terug richting Gendringse gemeenschap. 'Wenselijk zou kunnen zijn indien iemand het initiatief neemt, om in overleg met de eigenaar, te komen tot consolidatie van de ruïne', aldus de brief van de hoofdinspecteur van de regio Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Gelderland.

Heemschut uitte begin dit jaar haar bezorgdheid in een uitvoerig schrijven aan het gemeentebestuur van Gendringen. Tevens werd om opheldering gevraagd over het tempo waarin het torentje slinkt. 'Afgaande op plaatselijke waarneming en foto's gedurende een lange reeks van jaren kunnen we ons niet aan de indruk onttrekken dat verval en onttakeling sneller plaatsvinden dan normaal kan worden verwacht vanwege weersinvloeden,' aldus de brief. Het gemeentebestuur ging in haar antwoord niet in op de mogelijke oorzaak van het

slinkende torentje.

En zo is, na wat over en weer geschrijf afgelopen anderhalf jaar, het kringetje rond en het torentje inmiddels weer vele centimeters kleiner. De oudheidkundige vereniging zit met een kater. Met name van het gemeentebestuur was een flinker optreden verwacht. Boer Mijnen wist, toen hij in 1973 land en opstallen van De Swanenburg kocht, dat hij een beschermd monument in huis haalde, is de redenering. En de gemeente had, toen er vreemde dingen gebeurden, als lokaal gezag adequaat moeten optreden, is het gevolg op die redenering.

Het is allemaal niet gebeurd. De ondergang van De Swanenburg is vooral een demonstratie van onmacht van treurende mensen aan de zijlijn. Wie de geschiedenis kent, weet dat in de loop der jaren wel erg veel zaken op hun beloop zijn gelaten. Dat begon al met de nooit opgehelderde oorzaak van een raadselachtige brand in juni 1973, vier maanden nadat de huidige eigenaar het complex had gekocht. Voor het eerder door een storm geteisterde 18de eeuwse bouwhuis, dat een

boerderijfunctie had gekregen, was dat de genadeklap.

Zes jaar later, in 1979, werden de geblakerde muren van het bouwhuis door de eigenaar platgewalst en ondergespit. Ook de 90 centimeter dikke keldermuren van het kasteel en een ribloos kruisgewelf werden onder de grond gewerkt. Met uitzondering van de oudheidkundige vereniging liet de rest van Gendringen het, zij het met enige verbazing, aan zich voorbijgaan. De overheden lieten zich in dezelfde mate onbetuigd. In weerwil van het feit dat niet alleen de toren, maar het hele voormalige kasteelterrein als 'beschermd' staat aangemerkt, bleven sancties uit.

De oudheidkundige vereniging schakelde daarop de pers in en wees het gemeentebestuur voor het eerst op haar hoedende taak jegens het cultuurhistorisch erfgoed. De vereniging hoopte dat de gemeente de gelegenheid zou aangrijpen om zich met De Swanenburg te revancheren voor het belabberde monumentenbeleid van de jaren zeventig, waarbij achtereenvolgens werd ingestemd

Vervolg op pagina 34

Vervolg van pagina 21

met de sloop van de havezates *Oevelgunne* en *Bringenborg* (het geboortehuis van de dichter *Staring*). Het veronderstelde schuldbesef bleek echter bij het toenmalig gemeentebestuur niet aanwezig. Wel is toen waarschijnlijk de basis gelegd voor de latere monumentenverordening. Gendringen was hiermee de tweede gemeente in Oost-Gelderland, na Aalten.

Anno 1990 heeft het gemeentebestuur de lokale monumentenzorg redelijk voortvarend ter hand genomen, maar is tegelijk de egalisatie van de laatste opstal op het kasteelterrein van De Swanenburg bijna voltooid. Het gaat vanzelf, zolang in weemoed achterom gekeken wordt en bij het 'onverklaarbare natuurlijk verval' van het heden iedereen op iedereen blijft wachten. □

Literatuur

Corr. oudheidkundige vereniging 'Gemeente Gendringen' met RDMZ, div. gemeentelijke stukken, div. artikelen dagbladen *De Gelderlander* en *Graafschapbode*, J. Harenberg: *De kastelen van Graafschap en Liemers* (1969); F.A. Hofer: *Gelre XXXIV* (1931).
